

Zgodnjesrednjeveške najdbe z najdišča Grofovsko pri Murski Soboti

Matjaž Novšak

Grofovsko je toponim za obdelovalno ravnico neposredno ob južnem robu Murske Sobote. Prve arheološke informacije s te lokacije so plod zaščitnih posegov pred izgradnjo avtocestnega križa. Najdišče je bilo izkopano znotraj predvidenega poteka avtoceste v obsegu 1,8 ha, v poletnih mesecih leta 2001. Terenske raziskave je v 60 delovnih dneh izvedlo arheološko podjetje ARHEJ d.o.o., ki projekt nadaljuje s postizkopavalnimi postopki obdelave pridobljenega gradiva. Doslej še ni bilo opravljenih analitičnih postopkov, zato na tem mestu predstavljamo le splošne okoliščine novoodkritega najdišča in izbor artefaktov iz dveh zgodnjesrednjeveških objektov.

Stratigrafsko podobo najdišča lahko strnemo v nekaj potezah. Vrhnji sloj do 40 cm debeline je bil s sodobno obdelavo polj z globokim oranjem premešan in površje izravnano. Geološka podlaga je prodnata z neizrazitimi valovi, plitve kotanje med njimi pa zapolnjene s peščenimi nanosi, ki ne presegajo debeline 10 cm. Izjema je le muljasta depresija ob severnem delu izkopa, preostanek nekdanjega paleokorita, ki je pred poselitvijo meandriralo vzdolžno v severnem delu, kasneje pa se je postopoma premikalo proti severu.

Arheološke strukture, gre izključno za vkope, so bile vkopane v geološko osnovo. V celoti so bili ohranjeni le vkopi v nižji muljasti depresiji, medtem ko so strukture v višje ležečih prodnatih predelih (teh je največ) z oranjem poškodovane, hodna površina med njimi pa uničena. Odkritih je bilo 54 struktur, od tega 40 shrambenih oz. bivalnih jam, 11 stojk ter 3 kurišča. 15 vkopanih objektov, 11 stojk in 2 kurišči najdbe opredeljujejo v pozni eneolitik, oz. zgodnjo bronasto dobo, 25 vkopanih objektov in 1 kurišče pa v zgodnji srednji vek. Prostorsko se obe naselitveni fazi delno prekrivata v osrednjem delu raziskanega terena, zahodni del je bil poseljen pretežno v prazgodovinski fazi, koncentracija objektov v vzhodnem delu pa je izključno zgodnjesrednjeveška. (sl. 1)

Vkopani objekti starejše in mlajše naselitvene faze so praviloma ovalni ali nepravilnih oblik. Prazgodovinski objekti so bili razporejeni posamič in obdani s pravilnimi vertikalnimi stojkami za nosilne tramove lesenih stavb. Zgodnjesrednjeveški objekti so večkrat postavljeni v grupacijah (SE 111,113; 127,129...), med katerimi je vmes obsežnejši prazen prostor, v nobenem primeru pa ob njih ni stojk. Podoben pojav opažamo pri novih odkritjih (npr. Sp. Hoče, Nova tabla; Novšak 2001) kot že nekaterih znanih najdiščih (npr. Žukovice na Poljskem; Parczewski 1989).

Slika 1: Grofovsko. Območje izkopavanja z označenimi zgodnjesrednjeveškimi objekti (Načrt: Sašo Poglajen)

V objektih iz zgodnjega srednjega veka smo poleg številne lončenine, našli okrasno ploščo konjske opreme (**1**, sl. 2), glineni vretenci (SE 127/1, SE 157/5) in tri steklene jagode (SE 127/2a, b, SE 137/4) poleg tega pa z izpiranjem vzorca še koščke živalskih kosti, številne drobce oglja in ostanke hrane.

Slika 2: Grofovsko. Železna okrasna plošča konjske opreme iz objekta SE 123 (Foto: Sašo Poglajen)

Glineno posodje je izdelano prostoročno, brez opaznih sledov dodelave na vretenu, okrašeno z žlebljenjem, v nekaj primerih tudi z glavničenjem. Najpogostejši motiv okrasa je valovnica izvedena v nizu (**9, 15, 17, 18, 21, 22**) ali posamič (**2, 3, 6**), poleg nje pa še snopi horizontalnih linij v kombinaciji z valovnico (**2, 9, 17**) ter vbodi z glavnikom v kombinaciji z valovnico (**15**). Valovnice so izvedene z visoko amplitudo. Faktura gline ne daje enotnega videza. V istih objektih se pojavljajo

posode iz gline z grobozrnato peščeno primesjo, ki daje tudi intenzivno hrapavo površino, skupaj s tistimi, kjer je imela glina organska pustila. Pri teh je površina po pečenju ostala luknjičava.

Doslej pregledano zgodnjesrednjeveško gradivo na osnovi prvih primerjav s sorodnimi naselji in grobišči s podobnim inventarjem iz Slovenije, Spodnje Avstrije, Moravske in Madžarske umeščamo v čas 7. in 9. stoletja. (Eisner 1952; Sagadin 1987, 68, 136; Ciglencečki 2000, 143, 153-156, Hebert 1996; Schipper 1996; Sós, Salomon 1995).

V prispevku predstavljamo izbor gradiva iz dveh – od skupno 25 odkritih – zgodnjesrednjeveških vkopanih objektov.

Literatura:

- CIGLENEČKI, S. 2000, *Tinje nad Loko pri Žusmu. Poznoantična in zgodnjesrednjeveška naselbina. Tinje oberhalb von Loka pri Žusmu. Spätantike und frühmittelaltische Siedlung.* - Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 4, Ljubljana.
- EISNER, J. 1952, *Devínska Nová Ves. Slovanské pohřebiště.* – Bratislava.
- FRIESINGER, H. 1971-1974. *Studien zur Archäologie der Slawen in Niederösterreich.* – Mitteilungen der prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien.
- HEBERT, B. 1996, Zu Neufunden frühmittelalterlicher Siedlungskeramik aus der Steiermark. – *Archäologie Österreichs* 7 [Sonderausgabe 1996: Österreich vor eintausend Jahren (Hrsg. A. Krenn-Leeb)], Wien, 67-70.
- NOVŠAK, M. 2001 Spodnje Hoče (kat. 273). – V: *Od Rimljanov do Slovanov, Predmeti (Hrsg. P. Bitenc und T. Knific), Ljubljana, 84, 85.*
- PARCEWSKI, M. 1989, *Żukowice po Głogowem w zaraniu średniowiecza.* – Głogowskie Zeszyty Naukowe 2, Głogów.
- SÓS, Á. CS. in Á. SALAMON 1995, *Cemeteries of the early middle ages (6th – 9th Centuries A.D.) at Pókaczepek.* – Budapest.
- SCHIPPER, F. Ad rapam? Frühgeschichtliche Siedlungsspuren bei St. Ruprecht an der Raab/Steiermark. – *Archäologie Österreichs* 7, [Sonderausgabe 1996: Österreich von eintausend Jahren (Hrsg. A. Krenn-Leeb)], Wien, 71-76.

KATALOG

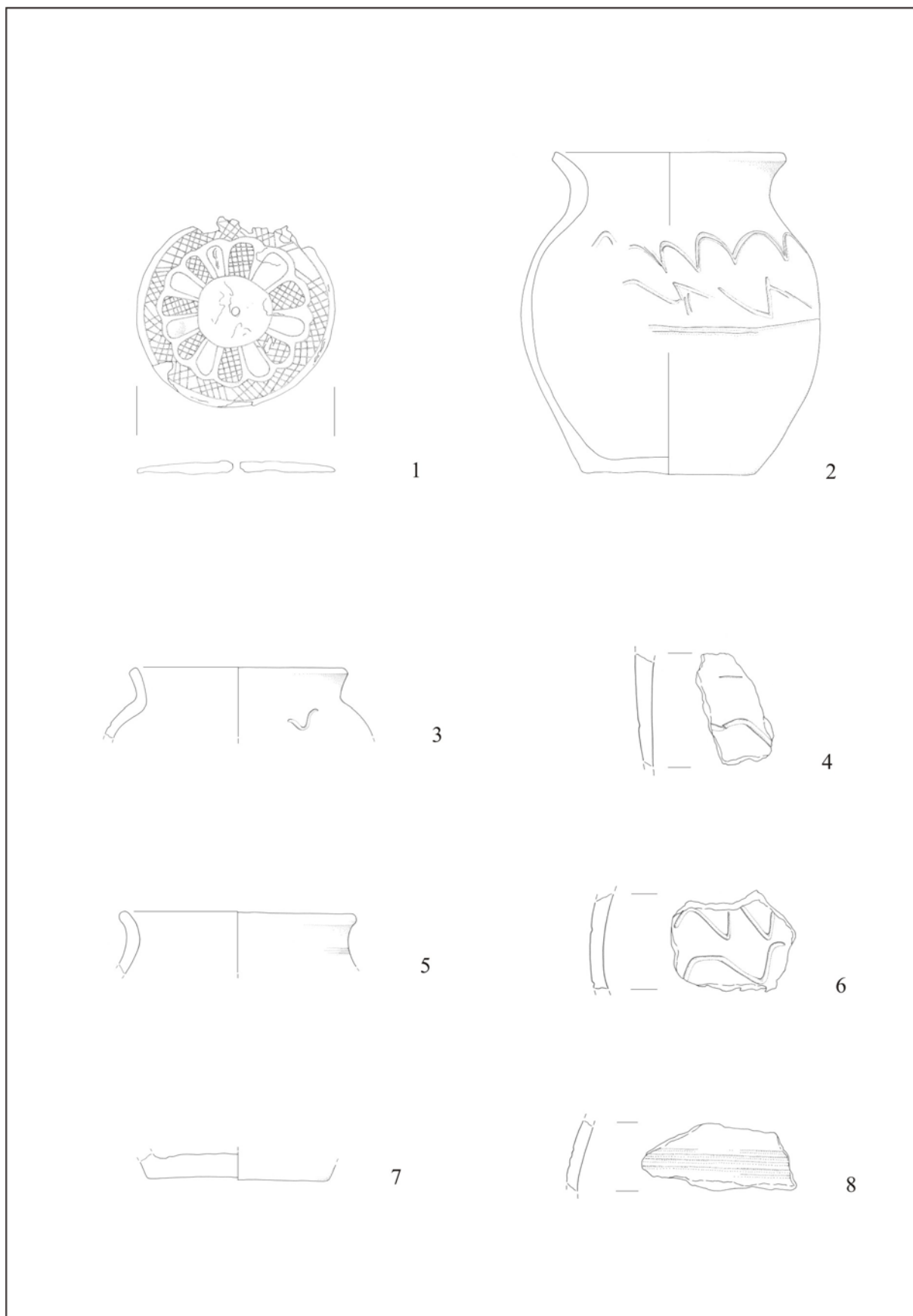
Katalog obsega izbor gradiva iz dveh naključno izbranih zgodnjesrednjeveških vkopanih objektov (izmed skupno odkritih 25). Na tablah so rekonstruirani glineni predmeti predstavljeni v merilu 1:3, fragmenti z okrasi ter edini kovinski predmet pa v merilu 1:2. Risbe in razporeditev na table je pripravila Simona Tomažič, opis predmetov pa skupaj z avtorjema Jure Krajšek in Otmar Kovač.

Okrajšave:

DŠ	- delovna številka v arhivu najdišča;
frg.	- fragment (a,i), fragmentirano;
pr.	- premer;
rek.	- rekonstruirano (a), rekonstrukcija;
vel.	- velikost;
viš.	- višina;

Objekt SE 123**T. 1**

1. Okrasna plošča iz železa, tavširana v bakru, okras izdelan s pozlato. Sredina je predrta. mere: pr. 6,9 cm; DŠ kov 1, 123/1k.
2. Glinasta posoda, lonec; 44. frg.; barva: rjava do siva; površina: hrapava; okras: valovnice; sestava: dodan droben kremenčev pesek; mere: rek pr. ustja 12 cm, rek. viš. 17 cm, pr. 12 cm; DŠ PN 129, SE 123/1.
3. Glinasta posoda, lonec; 6 frg. ustja z ostenjem; barva: rjava; površina: raskava; okras: kombinacija valovnic; sestava: dodan kremenčev pesek; mere: rek. pr. ustja 11 cm; DŠ PN 130, SE 123/2.
4. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: zunaj rjava, znotraj črna; površina: raskavo; okras: horizontalna valovnica; sestava: dodan kremenčev pesek, fin pesek; mere: vel. 4 x 2 cm ; DŠ PN 133, SE 123/5
5. Glinasta posoda, 1 frg. ustja z ostenjem; barva: siva; površina: raskava; sestava: dodan droben pesek, sljuda; mere: rek. pr. ustja 12,5 cm; DŠ PN 131, SE 123/3.
6. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: rjava; površina: porozna; okras: več horizontalnih valovnic; sestava: brez vidnih primesi; mere: 4,5 x 3,2 cm; DŠ PN 132, SE 123/4.
7. Glinasta posode, 2 frg. dna; barva: siva; površina: raskava, znotraj sledovi obdelave s prsti; sestava: dodan droben pesek; mere: rek. pr. dna 9,4 cm; DŠ PN 135, SE 123/7.
8. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: zunaj rjava, znotraj siva; površina: raskava; okras: vzporedne horizontalne kanelure; sestava: dodan kremenčev pesek; mere: vel. 5,5 x 2 cm ; DŠ PN 134, SE 123/6.

T. 1: Grofovsko, SE 123. 1 kovina, 2-8 keramika. M. 1,4,6,8=1:2; 2,3,5,7=1:3.

Objekt SE 127**T. 2**

9. Glinasta posoda, lonec, 21 frg.; barva: svetlo rjava do siva; površina: hrapava; okras: horizontalni žlebovi, valovnice; sestava: dodan grob kremenčev pesek; mere: ustje - rek. pr. 22 cm, dno - rek. pr. 10 cm; DŠ PN 181, SE 127/1.
10. Glinasta posoda, 4 frg. ustja z ostenjem; barva: temno rjava do črna; površina: porozna; sestava: brez vidnih primesi; mere: rek. pr. ustja 12,7 cm; DŠ PN 182, SE 127/2.
11. Glinasta posoda, 1 frg. ustja z ostenjem; izdelava: prostoročna; barva: rjava; površina: porozna; sestava: primesi sljude; mere: rek.pr. 9 cm; DŠ PN 184, SE 127/4.
12. Glinasta posoda, lonec, 2 frg. ustja; barva: opečnato oranžno, rjavo; površina: raskavo; okras: horizontalne kanelure; sestava: ; mere: rek. pr. ustja 21 cm; DŠ PN 183, SE 127/3.
13. Glinasta posoda, 1 frg. ustja; barva: rjava; površina: raskava; sestava: dodan kremenčev pesek; mere: vel. 3 x 2,7 cm; DŠ PN 185, SE 127/5.
14. Glinasta posoda, 1 frg. ustja; barva: temno sivo; površina: raskavo; sestava: dodan fin pesek; mere: vel. 2 x 1,7 cm; DŠ PN 186, SE 127/6.
15. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: rjava do siva; površina: glajena; okras: vbodi, valovnica; sestava: dodan grob pesek, sljuda; mere: vel. 5 x 4,5 cm; DŠ PN 188, SE 127/8.
16. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: rjava do siva; površina: porozna; okras: valovnica; sestava: brez vidnih primesi; mere: 5,7 x 3 cm; DŠ PN 189, SE 127/9.
17. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: temno siva; površina: porozna; okras: žlebovi, valovnice v pasovih; sestava: dodana sljuda; mere: 4,6 x 4,5 cm; DŠ PN 190, SE 127/10.
18. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: rjava; površina: porozna; okras: valovnica; sestava: dodana sljuda, pesek; mere: vel. 7 x 5 cm; DŠ PN 191, SE 127/11.
19. Glinasta posoda, 4 frg. ustja z ostenjem; barva: temno rjava; površina: porozna; okras: horizontalni vzporedni žlebovi; sestava: brez vidnih primesi; mere: vel. 5,3 x 5 cm; DŠ PN 187, SE 127/7.

-
20. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: svetlo siva; površina: glajena; okras: žlebovi po površini; sestava: pesek; mere: vel. 2,7 x 2 cm; DŠ PN 194, SE 127/14.
21. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: črna; površina: raskava; okras: valovnica; sestava: dodan pesek; mere: 3,5 x 3,3 cm; DŠ PN 192, SE 127/12.
22. Glinasta posoda, 1 frg. ostenja; barva: zunaj svetlo rjava, znotraj temno rjava; površina: raskava; okras: žlebovi; sestava: dodana sljuda; mere: 3,8 x 2,5 cm; DŠ PN 193, SE 127/13.
23. Glinasta posoda, 1 frg. dna; barva: siva; površina: porozna; sestava: dodan kremenčev pesek; mere: vel. 3 x 1,5 cm ; DŠ PN 197, SE 127/17.
24. Glinasta posoda, 1 frg. glinaste posode, dno z ostenjem; barva: rjava; površina: raskava, znotraj hrapava; sestava: dodan kremenčev pesek; mere: rek. pr. dna 7,2 cm; DŠ PN 195, SE 127/15.
25. Glinasta posoda, 1 frg. dna; barva: zunaj rjava do siva, znotraj opečnato oranžna do črna; površina: glajena, raskava; sestava: dodan pesek; mere: rek. pr. dna 6,5 cm; DŠ PN 196, SE 127/16.

